

УДК 338.45:336.221:005.52(477)

О. Р. Саєнко,
к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет
ORCID ID: 0000-0001-8979-9354

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.10.39

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОДАТКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІНИ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

O. Saienko,
PhD of economic, assistant professor, department of accounting and taxing
Zaporizhzhyy National University

AN ANALYSIS OF INFLUENCE OF TAXES IS ON FORMING OF COST OF PRODUCTS
OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

У статті проведено аналіз впливу податків на формування ціни продукції вітчизняних промислових підприємств. Проведення аналізу взаємозалежності податків і ціни є надзвичайно актуальним для формування податкової політики підприємства. У рамках поставленої мети запропоновано: методику здійснення аналізу врахування податків при формуванні ціни продукції, застосовано формулу визначення податкового навантаження на ціни вітчизняних виробників з урахуванням змін українського законодавства, проведено розрахунок частки податків у ціні продукції, призначеної для реалізації на внутрішньому ринку України, проаналізована структура ціни продукції в динаміці та з урахуванням зміни рівня виплат на оплату праці. Доведено необхідність удосконалення методів оцінки впливу податків на економічні процеси і у тому числі на процеси ціноутворення. Надано рекомендації щодо визначення частки податків при формуванні ціни продукції з метою регулювання та управління економічною діяльністю промислових підприємств.

In the article taxes are described as an internal factor of constancy of enterprise and grounded necessity of realization of analysis for the estimation of influence of taxes is important on forming of cost of products. Certainly, that influence of taxes on the results of activity of enterprises depends on the order of redistribution of value added between the state and business entities. Essence of the tax loading is considered and analyzed its impact on the process of pricing of products of domestic industrial enterprises. Analysis of interdependence of taxes and price is extremely important for forming of tax policy of enterprise. Within the framework of the put purpose the method of realization

of analysis of account of taxes is offered at forming of cost of products; the formula of determination of the tax loading is applied on the costs of domestic producers taking into account the changes of the Ukrainian legislation; the calculation of part of taxes is conducted in the cost of products, intended for realization at the internal market of Ukraine; influence of separate types of taxes is set on the costs of commodity producers; analysis pattern of prices of products in a dynamics and recognition. Recommendations are given in relation to determination of part of taxes at forming of cost of products with the purpose of adjusting and management of enterprises economic activity. Offered methodical approach gives possibility to conduct the analysis of tax constituent in the cost of realization of products on the basis of two indexes: to profitability and labor intensity of production and to develop the alternative variants of economic development in relation to maximization of size of financial results in accordance with the certain goals of management. As a result of the study found that with growth of profitability of work of enterprise part of taxes in the cost of commodity will grow to the certain limit. Certainly, that an increase or diminishing of the tax loading depends on the features of technological process, property state, and having a drink mine-out products. The necessity of improvement of methods of estimation of influence of taxes is well-proven on economic processes and including on the processes of pricing. Recommendations are grounded in relation to perfection of estimation of the tax loading at forming of cost of products for development of strategy of economic development of enterprise taking into account government control of economy.

Ключові слова: вплив податків, ціна продукції, структура ціни, податкове навантаження, частка податків.

Key words: influence of taxes, cost of products, pattern of prices, tax loading, part of taxes.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах господарювання діюча податкова система суттєво впливає на фінансові результати діяльності підприємств. Участь податків у процесі управління підприємством можна розглядати за двома напрямками. Перший напрям пов'язаний з державним регулюванням підприємницької діяльності. Другий — відображає формування підприємствами власної політики управління на умовах використання впливу податків на результати їхньої діяльності. Податки, реалізуючись у цінах, формують фінансові відносини між суб'єктами економічних процесів. Залежно від того, в яких пропорціях додана вартість розподіляється між державою, найманими працівниками і підприємцями, роль податків у формуванні цін може змінюватись. У зв'язку з чим особливого значення набуває оцінка впливу податків на економічні процеси і у тому числі на процеси ціноутворення.

Розглядати проблему впливу податків на формування ціни продукції промислових підприємств необхідно як з точки зору пропозиції, так і з точки зору попиту на продукцію. Скорочення прибутку або отримання збитків відбувається у разі використання стабільних цін при зростанні витрат на виробництва та сплаті податків. Зростання цін на продукцію при пропорційному зростанні витрат та сплаті податків має негативний вплив на доходи покупців.

У різній структурі витрат одні податки можуть зростати, інші — зменшуватися. Тобто необхідно проведення оцінки впливу податків на формування ціни як при

постійній структурі витрат і зміні ставок податків, так і при змінній структурі витрат і незмінних ставок податків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання впливу податків на процес формування ціни продукції промислових підприємств досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Теоретичні основи сучасних наукових підходів до побудови оптимальної системи оподаткування закладені у роботах відомих зарубіжних вчених-економістів: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Ш. Бланкарта, А. Гарбергера, А. Лаффера, Дж. Локка, А. Пігу, А. Сміта.

Проблемам оптимізації системи оподаткування, теоретичним та практичним аспектам впливу податків на формування доходів бюджету присвятили наукові дослідження такі українські економісти: В.Л. Андрущенко, О.Д. Василик, В.П. Вишневський, В.М. Геєць, Н.І. Костіна, А.М. Поддєрьогін, П.В. Мельник, А.М. Соколовська, В.М. Федосов, Л.М. Шабліста, С.І. Юрій. Однак аналіз впливу податків на процес формування ціни реалізації продукції промислових підприємств не досліджено в повному обсязі, зокрема не визначено вплив податків в результаті зміни складу витрат.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є практичне обґрунтування необхідності оптимізації податкової політики промислового підприємства за допомогою проведення аналізу впливу податків на формування ціни продукції, призначеної для

Таблиця 1. Частка податків у ціні продукції, призначеної для реалізації на внутрішньому ринку України

Підприємство	Роки	Порядок розрахунку	П _ц , %
ТОВ «Запорізький завод високовольтної апаратури»	2016	$1 - \frac{1-0,18}{1+0,2} - \frac{11064,3\text{грн} \times 0,18}{18962,6\text{грн}} + \frac{26,8\text{грн}}{18962,6\text{грн}} + \frac{302,8\text{грн}}{18962,6\text{грн}} =$ $= 1 - 0,6833 - 0,1050 + 0,0014 + 0,0160$	22,91
	2017	$1 - \frac{1-0,18}{1+0,2} - \frac{10872,4\text{грн} \times 0,18}{18949,6\text{грн}} + \frac{29,2\text{грн}}{18949,6\text{грн}} + \frac{337,6\text{грн}}{18949,6\text{грн}} =$ $= 1 - 0,6833 - 0,1033 + 0,0015 + 0,0170$	23,19
	2018	$1 - \frac{1-0,18}{1+0,2} - \frac{12037,0\text{грн} \times 0,18}{16984,4\text{грн}} + \frac{43,2\text{грн}}{16984,4\text{грн}} + \frac{442,7\text{грн}}{16984,4\text{грн}} =$ $= 1 - 0,6833 - 0,1276 + 0,0025 + 0,0261$	21,77

реалізації на внутрішньому ринку України, що дозволить поєднати величину податкового навантаження підприємств з можливостями їх розвитку на підставі самофінансування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Податки є одним із важливих внутрішніх чинників сталості підприємства. Критерієм вибору підприємством того чи іншого варіанта податкової політики є величина податкових платежів. У рамках визначеної суми платежів оцінюється ефективність діяльності організації за допомогою показників, що характеризують її фінансове становище: рентабельність, фондівіддача, оборотність, ліквідність [1].

Для формування податкової політики підприємства необхідно проводити аналіз інформаційної бази щодо нарахування та сплати податків. Такий аналіз доцільно проводити за двома напрямками:

- за попередні періоди (вихідною інформацією виступають звітні дані податкових декларацій та розрахунків);
- на майбутні періоди (вихідною інформацією виступають показники бюджетів підприємства).

У разі застосування даного виду аналізу слід приділити увагу таким складовим, як факторному аналізу податкових платежів, аналізу структури і динаміки податкових платежів, аналізу податкового навантаження підприємства, аналізу податкової заборгованості підприємства [2].

Податки впливають на ціну і ціноутворення прямо і опосередковано. Пряма дія податків проявляється в тих випадках, коли вони входять у структуру ціни окремим елементом. Опосередкована дія податків проявляється в тих випадках, коли податки входять до складу витрат, на основі яких формується ціна [3].

У ринкових умовах попит на продукцію промислового виробництва встановлюється на підставі платоспроможної потреби в цій продукції. Аналіз зв'язку між попитом та пропозицією надає змогу стверджувати, що попит на продукцію зменшується при зростанні пропозиції, тобто попит і пропозиція знаходяться в обернено пропорційній залежності від ціни — чим вища ціна, тим менше попит, і навпаки [4]. З позиції виробника прибуток є функцією від ціни, що визначається після встановлення підприємством розміру здійснених витрат.

Врахування платоспроможного попиту на продукцію та структуру витрат виробництва здійснюється через механізми перекладання податків. Вплив податків

залежить від зміни попиту на продукцію промислового виробництва. Необхідно зазначити, що розмір загальної суми податків не буде залежати від ціни продукції промисловості за умови зниження платоспроможного попиту та постійної величини сплачених податків на одиницю продукції. При цьому зростання попиту сприяє зростанню впливу податків на ціну продукції.

Вплив податків на формування ціни продукції промисловості залежить від порядку перерозподілу доданої вартості між державою та суб'єктами господарювання. Виділимо два основних фактори ціни: обсяг зроблених витрат на виробництво продукції та платоспроможна потреба покупців [5]. Податкове навантаження на ціну продукції може посилюватися або слабшати в залежності від дії кожного з цих факторів.

Податкове навантаження на результати діяльності підприємства залежить від встановлених ставок податків та отриманого прибутку підприємством. У разі проведення підприємством збиткової діяльності частина податків і зборів покривається за рахунок власних ресурсів, тому джерелом сплати податків може бути лише додана вартість, що була створена під час виробництва продукції. При аналізі впливу податків на формування ціни продукції правильним буде припущення, що у разі зростання прибутку підприємства частка податків, джерелом покриття яких виступають витрати підприємства, буде скорочуватися.

Нині існують різноманітні методики оцінки взаємозалежності податків і ціни, однією з яких є розрахунок податкового навантаження. На наш погляд, у розрахунку слід включати всі нараховані податки, що сплачує підприємство.

Такий розрахунок податкового навантаження дозволить визначити частку коштів вилучених з обороту підприємства в вигляді податків та величину зменшення власних джерел розвитку, а також розрахувати нормативи податкового навантаження для промислових підприємств, враховуючи вплив податків на величину та структуру ціни продукції.

Для оцінки ступеня впливу податків на формування ціни продукції промислових підприємств застосуємо запропоновану в роботі [6] формулу визначення податкового навантаження на ціни виробників в Україні за звичайних умов оподаткування. З урахуванням змін українського законодавства [7] розрахунок частки податків в ціні реалізації продукції має такий вигляд (формула 1):

$$P_{ц} = 1 - \frac{1 - c_{пп}}{1 + c_{дв}} - \frac{B_o \times c_{пп}}{Ц_p} + \frac{B_{пп} \times c_c}{Ц_p} + \frac{\Pi_I}{Ц_p} \quad (1),$$

де $P_{ц}$ — частка податків в ціні реалізації продукції;

Таблиця 2. Структура ціни продукції ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури" за 2016—2018 рр., %

Елементи ціни продукції	Підприємство		
	2016	2017	2018
Частка чистого прибутку	20,532	20,915	10,222
Частка чистих витрат на оплату праці	7,259	8,100	11,850
Частка матеріальних та інших витрат, включаючи амортизацію	49,297	47,791	56,155
Частка податків в ціні продажу	22,912	23,194	21,773
У тому числі:			
Частка ЄСВ	1,597	1,782	2,607
Частка інших податків	0,141	0,154	0,255
Частка податку на прибуток	4,507	4,591	2,244
Частка ПДВ	16,667	16,667	16,667

Таблиця 3. Структура ціни продукції на ТОВ "ЗЗВА" з урахуванням зміни рівня витрат на оплату праці

Елементи ціни продукції	ТОВ «ЗЗВА»		
	2018 р.	Збільшено витрати на оплату праці на 10%	Зменшено витрати на оплату праці на 10%
Частка чистого прибутку	10,222	9,036	11,408
Частка чистих витрат на оплату праці	11,850	13,035	10,665
Частка матеріальних та інших витрат, включаючи амортизацію	56,155	56,155	56,155
Частка податків всього	21,773	21,774	21,772
У тому числі:			
Частка ЄСВ	2,607	2,868	2,346
Частка інших податків	0,255	0,255	0,255
Частка податку на прибуток	2,244	1,984	2,504
Частка ПДВ	16,667	16,667	16,667

- $c_{дв}$ — ставка податку на додану вартість;
- $c_{пр}$ — ставка податку на прибуток;
- C_p — ціна реалізації продукції з ПДВ;
- V_o — операційні витрати на одиницю продукції;
- $V_{пр}$ — витрати на оплату праці;
- c_c — ставка, Єдиного соціального внеску;
- P_i — сума інших податків (екологічний податок, рентні платежі);

Дослідження проведено на підставі даних ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури", що належить до підприємств середнього бізнесу машинобудівної галузі.

Визначена формула (1) буде чинною при будь-яких умовах для формування ціни продукції, призначеної для реалізації на внутрішнього ринку. Практичне значення використання такої формули полягає в тому, що вона дозволяє визначити рівень впливу податків на формування ціни продукції промислових підприємств в залежності від характерної для неї структури витрат і рівня рентабельності виробництва.

Визначену формулу щодо розрахунку частки податків в ціні реалізації продукції необхідно використовувати при врахуванні такого обмеження: якщо операційні витрати перевищують чистий дохід, то рівень частки податків в ціні продукції буде мінімальним незалежно від величини витрат на оплату праці. У зв'язку з чим, для проведення розрахунку добуток частки витрат в ціні реалізації продукції та ставки податку на прибуток визначають як нуль.

Розрахунок частки податків, пов'язаних із виробництвом, тобто рентних платежів, майнових податків та інших, в ціні реалізації продукції встановлюється інди-

відуально для кожного підприємства на підставі врахування особливостей ведення господарської діяльності. В окремих випадках частка інших податків у ціні реалізації продукції прийматися як постійна величина. Такий підхід надає змогу провести аналіз податкової складової в ціні реалізації продукції на підставі двох показників: рентабельності і трудомісткості продукції.

Формула визначення частки податків (1) дає можливість промисловим підприємствам встановити рівень податків тільки для цін тієї продукції, що буде реалізована на внутрішнього ринку України, тому як ставка ПДВ для продукції, реалізованої на експорт, складає 0% і дає можливість підприємствам отримати бюджетне відшкодування, що не може бути враховано при розрахунку рівня оподаткування за даною формулою.

На підставі таких звітних даних ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури" за 2016 — 2018 рр. та визначеної формули розраховано частку податків в ціні продукції, призначеної для реалізації на внутрішньому ринку України (табл. 1).

Наведені в таблиці 1 дані свідчать, що рівень податків на аналізованому підприємстві знаходиться в межах від 21,77% до 23,19% і залежить від структури витрат та отриманого прибутку.

На підставі проведеного розрахунку проаналізуємо структуру ціни продукції ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури" за 2016—2018 рр. і відобразимо результати дослідження в таблиці 2.

За аналізований період підприємство мало найбільший рівень витрат та найменший рівень прибутку в ціні продукції у 2018 році.

У 2016 — 2017 рр. у підприємства були майже однаковий рівень прибутку (20,532% та 20,915% відповідно) та рівень елементів витрат. У 2018 році рівень прибутку значно знизився при підвищенні рівня витрат.

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок: зі зростанням прибутковості роботи підприємства частка податків в ціні товару буде зростати до певної межі.

Проведемо оцінку впливу податків на формування ціни продукції ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури" при змінній структурі витрат і незмінних ставок податків з метою врахування результатів аналізу в управлінській діяльності підприємства.

Для проведення дослідження визначимо суму матеріальних витрат, включаючи амортизацію в ціні продукції та суму інших витрат як постійну величину на рівні 2018 р.

Частку чистих витрат на оплату праці в ціні продукції за 2018 р. визначимо як базову і проаналізуємо зміну рівня податків в ціні продукції на ТОВ "Запорізький завод високовольтної апаратури", за умови збільшення та зменшення рівня чистих витрат на оплату праці на 10% (табл. 3).

Результати проведеного аналізу показали, що при збільшенні або зменшенні величини витрат на оплату праці в ціні реалізації продукції частка загальної суми податків остається майже незмінною.

Тобто частка податків в ціні продукції, призначеної для реалізації на внутрішньому ринку України не перевищує 25%. Збільшення або зменшення податкового навантаження залежить від особливостей технологічного процесу, майнового стану та попиту вироблену продукцію.

ВИСНОВКИ

Для товаровиробника або продавця ціна є важливим важелем активізації попиту, забезпечення конкурентоспроможності продукції, головним фактором, що визначає граничний дохід. Вона забезпечує прибуток і безпосередньо впливає на поведінку споживачів, шляхом зниження чи підвищення.

Ціна товару займає центральне місце в системі управління підприємством, де виконує функцію регулятора. Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що розрахунок частки податків у формуванні ціни продукції передбачає підвищення ефективності організаційно-економічного механізму функціонування підприємств і пов'язано з прийняттям управлінських рішень щодо організації, планування та стимулювання використання ресурсів підприємства. Напрями та правила функціонування податків установлюють державні закони та нормативні акти.

Підвищення ефективності використання податків з метою впливу на результати діяльності промислових підприємств стає одним з визначальних чинників підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Запропонована методика визначення частки податків дозволяє оцінити податкове навантаження при формуванні ціни продукції з метою регулювання та управління економічною діяльністю промислових підприємств.

Реалізація запропонованої методики дозволить підприємствам на підставі оцінки взаємозалежності ціни, податків і прибутку застосовувати системний підхід до управління підприємством та отримувати об'єктивну та комплексну інформацію для розробки альтернативних варіантів економічного розвитку щодо максимізації величини фінансових результатів відповідно до інтересів визначеного кола суб'єктів та цілей управління.

Література:

1. Девликамова Г. Налоговый анализ как составная часть анализа хозяйственной деятельности предприятия. Финансы. 2001. № 6. С. 24—32.
2. Меліхова Т.О. Удосконалення методів аналізу податкового навантаження господарської діяльності підприємств. Наукові праці КНТУ. Економічні науки. 2010. Вип. 17. С. 19—25.
3. Мацелюх Н.П. Вплив податкових чинників на формування цін. Фінанси України. 2003. № 2. С. 74—81.
4. Скачков О.М. Ціну визначає аналіз споживчого вибору Маркетинг в Україні. 2002. № 1. С. 47—54.
5. Стрий Л.А. Модель процесса современного маркетингового ценообразования. Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 2002. № 1. С. 38—40.
6. Мацелюх Н.П. Вплив податків на процеси ціноутворення в Україні: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит". Ірпінь, 2003. 17 с. URL: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2003/03mnpccu.zip>
7. Податковий кодекс України: Закон України від 10 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

References:

1. Devlikamova, G. (2001), "Tax analysis as an integral part of the analysis of the economic activity of the enterprise", *Finansy*, vol. 6, pp. 24—32.
  2. Melikhova, T.O. (2010), "Improvement of methods of analysis of tax burden of economic activity of enterprises", *Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky — Scientific works of KNTU. Economic Sciences*, vol. 17, pp. 19—25.
  3. Matselyukh, N.P. (2003), "Influence of tax factors on the formation of prices", *Finansy Ukrayiny — Finances of Ukraine*, vol. 2, pp. 74—81.
  4. Skachkov, O.M. (2002), "A price is determined by the analysis of consumer choice", *Marketing v Ukrayini — Marketing in Ukraine*, vol. 1, pp. 47—54.
  5. Stryi, L.A. (2002), "Model of the process of modern marketing pricing", *Ekonomika: problemy teorii i ta praktyky — Economy: problems of theory and practice*, vol. 1, pp. 38—40.
  6. Matselyukh, N. P. (2003), "Influence of taxes is on the processes of pricing in Ukraine", *Extended abstract of candidate's thesis*, available at: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2003/03mnpccu.zip> (Accessed 20 April 2019).
  7. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 20 April 2019).
- Стаття надійшла до редакції 07.05.2019 р.*